



Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, ISSN: 1309-8039
Yıl: 2026 Cilt: 18 Özel Sayı

Atıf (APA): Aktan, C.C., (2026), “Örtülü Ödenek Davası, Necip Fazıl ve Peyami Safa Vakası”, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 18 (Özel Sayı): 148-161.

ÖRTÜLÜ ÖDENEK DAVASI, NECİP FAZIL ve PEYAMİ SAFA VAKASI

The Trial of Secret Fund, and the Cases of Necip Fazıl and Peyami Safa

Coşkun Can Aktan¹

I. GİRİŞ

Tarih 27 Mayıs 1960. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin (DP) Türkiye'yi gitgide bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü gerekçesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koyar. Bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleşen ilk askerî darbe olarak tarihe geçer. Dönemin Genelkurmay Başkanı da dâhil 200'den fazla general, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ve diğer Demokrat Partililer tutuklanır ve yargılanır.

Darbe sonrası Başbakan Menderes ve Başbakanlık müsteşarı Ahmet Salih Korur'un evinde yapılan aramalar sonunda kahverengi bir bavul içerisinde örtülü ödenekten yapılan harcamalara dair bilgi ve belgeler bulunur. O belgeler içerisinde Türk edebiyatının tanınmış şair, roman ve hikâye yazarları da yer almaktadır. Bunlardan iki isim özellikle dikkati çekmektedir: Necip Fazıl Kısakürek ve Peyami Safa.

1960 yılının Aralık ayı sonlarına doğru edebiyatçılar tek tek tanık sıfatıyla ifade vermek üzere Yassıada duruşmalarına çağrılır. Mahkeme Başkanı Salim Başol ve Başsavcı Ömer Egesel'in elindeki belgelere bakarak bu iki edebiyatçıya örtülü ödenekten para alıp almadıklarını sorar. Necip Fazıl “Evet, ben örtülü ödenekten para aldım ve aldığımdan ziyade neden, ne yüzden aldığım mühimdir. ... mukaddesatçı, milliyetçi, Anadolu, ahlakçı bir idealin himayesi yolunda para aldım.” diye cevap verir. Yıllar sonra kaleme aldığı *Benim Gözümde Menderes* adını taşıyan kitabında da “örtülü ödenekten aldığı paraları “davamın baş hakkı olarak aldığım ve bunu iftiharla ilan ettiğim” ifadesiyle savunur.

Peyami Safa da “Örtülü ödenekten bana Batı'da emsali olduğu gibi (...) 8 sene zarfında peyderpey yapılmıştır.” diye cevap verir. Daha sonraki zaman diliminde ise her iki edebiyatçının da şahsi, ailevi ve davaları uğruna Adnan Menderes ve Müsteşar Korur'a yazdıkları mektuplar açığa çıkar.

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Bu kısa yazı örtülü ödenek tarihimizin örtülü ayıbının ifşasına ve anlaşılmasına hizmet etmek için hazırlanmıştır. Necip Fazıl ve Peyami Safa'nın edebiyat gücü ve muhtelif eserleri takdire ve iltifata layıktır, fakat örtülü ödenek vakaları on yıllar, hatta asırlar boyunca sorgulanmaya mahkûm bir vaka olarak kalacaktır.

II. ÖRTÜLÜ ÖDENEKTEN ŞAİR, YAZAR ve GAZETECİLERE AKTARILAN PARALAR ve NECİP FAZIL KISAKÜREK VAKASI

Örtülü ödenek davasında en çok konuşulan ve tartışılan isim şüphesiz Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983) olmuştur. Türk düşünce ve siyasi hayatında bugün bile çok önemli bir yeri olan ve “büyük üstad” sıfatıyla takdir ve saygı gören Necip Fazıl Kısakürek'in siyaset ve para ilişkileri Yassıada belgelerinde mahfuzdur. Bu konuyu o döneme dair bazı bilgi ve belgelerle açıklamakta ve tekrar hatırlamakta yarar vardır.²

Yassıada'da Örtülü Ödenek Davası başlar. Hâkim Başol önce Adnan Menderes'i sorgular, ardından ileriki günlerde ise Necip Fazıl Kısakürek'i şahit olarak oturuma davet eder. İddiaya göre Necip Fazıl'a Büyük Doğu dergisi için örtülü ödenekten 10 yılda 147 bin lira verilmiştir. Mahkeme Başkanı Salim Başol önündeki Örtülü Ödenek cetvellerini okuyarak önce Adnan Menderes'e sorar:

Başkan - *Necip Fazıl Kısakürek'e 5000 lira diyor. Bu ne parası?*

Adnan Menderes - *“Efendim, her iktidarın, her hükûmetin gazetecilerle münasebeti aşıkardır. Bir Tahsisatı Mesture'nin klasikleşmiş an'ane haline gelmiş bir sarf mevzuudur. Yalnız Kısakürek'e değil, birçok gazetelere ve mecmualara icap ettikçe yardım etmek tahsisatı mesturenin maksadı vaz'ına tamamıyla uygundur.”*

Mahkeme başkanı “pek sanmam” diye cevap verir. Daha sonraki günlerde mahkeme heyeti Necip Fazıl Kısakürek'in şahit olarak dinler.

Başkan - *Örtülü ödenekten size muazzam yardım yapılmış. Gerçi ceste ceste almıştınız, fakat yekûn olarak muazzam. Nasıl oldu hangi sebeple hizmete mukabil aldınız?*

Necip Fazıl Kısakürek - *Evet, ben örtülü ödenekten para aldım ve aldığımın ziyade neden, ne yüzden aldığım mühimdir. Ben örtülü ödenekten methiyeci, kasidedi, eski Roma cenazelerinde sahte ağlayıcıları gibi vicdan kiracısı olarak para almadım ve bunlardan hiçbirisini yapmadım. 1943'ten 1960'a kadar taştan taşla vurulan, zindandan zindana süründürülen mukaddesatçı, milliyetçi, Anadolu, ahlakçı bir idealin himayesi yolunda para aldım.”*

Başkan - *Bu yazılardan dolayı birçok çekler almışsınız. Yazı yazmak bu şekilde olmaz.*

Necip Fazıl Kısakürek - *Benim 8 seneyi bulan, devre devre aldığım paralar vardır. Bu kemiyetten ziyade keyfiyet meselesidir. Bu yazıları niçin yazmış olduğumu söyleyeyim. Adnan Menderes'le ilk temasım 1951 senesinde İzmir'de verdiği bir beyanla başlar.*

² Bu ifadeler Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi içerisinde yer almaktadır. Bu ifadeler pek çok kaynak içerisinde de sıklıkla aktarılmıştır. bkz. Şen, 2007; Ciner, 2018; Özkan, 1996; Yalçın, 2019.

(...) 1952’de günlük “Büyük Doğu’yu” kurdum. Bana edilen yardımlar üç safha arzeder. Biri 1952 başından sonuna kadar çıkan ilk Büyük Doğu Gazetesi devresi, 1956’daki günlük gazete devresi ve ondan sonra hiçbir organım olmadan 1959’a kadar bana verilen peşin paralar halindeki yardımlar...

Başkan - Cem ’an ne kadar oluyor tahminen?

Necip Fazıl Kısakürek - 140 bin lira civarında.

Başkan - 147 bin lira yazıyor.

III. NECİP FAZIL KISAKÜREK’İN YALVARIŞ ve YALVARIŞLARI

“Reklam ve sair ihtiyaçlarım için 10 bin lira lütfedilirse... Ayda 6 bin lire tahsis olunursa... Akis, Kim, Form gibi mecmuacıklarla bütün muhalefet matbuatını saf fikirle çürütücü, muazzam bir içtimai ve edebi, ideoloji, bina edici karalara ve yüreklere nüfuz edici bir mecmua kuracağıma emin olunabilir.”

Necip Fazıl Kısakürek

Yukarıdaki sözleri okurken gerçekten şaşırıyorum. “Büyük Üstad” mertebesinde en yüksek saygı kelimeleri ile anılan bu zat gerçekten bunları söylemiş midir, yoksa bu sözler sonradan üretilmiş, uydurulmuş ve yayılmış yalanlar mıdır diye kendi kendime soruyorum. Oysa tüm bunlar Yassıda yargılamalarının yapıldığı duruşmalarda dinlenmiştir, bilgi ve belgeler arşivlerde saklıdır.

Necip Fazıl Kısakürek’in gazetelere manşet olan, kendisi hakkında sayfalar dolusu yapılan haberlerde Demokrat Parti lehine yazılar kaleme alacağını yazacağını söyleyerek Adnan Menderes’ten çok defa para istediği yazılıdır.³

26 Aralık 1956 tarihinde “Her şeyi uğruna risk ettim” ifadesini kullandığı mektupta şunları yazar:

“Müşteşar Bey’den 2500 lira ve ‘Mecmuanı çıkar da görelim ve sonra yardım edelim’ cevabı aldım. İlk defa bir itimatsızlık sezer gibiyim. Ben parayı alır da mecmuayı mı çıkarmam veya çıkarırım da uygunsuz bir istikamet mi tutarım? Ben ki her şeyi uğruna riske etmiş, her defa mükemmel eseri vermiş ve bu kadar tecrübe ve çileden geçmiş bir adamım. Şahsım, kalbim ve kalemim her türlü teminatın üzerindedir.”

Ve mektubun devamında “sürünmekteyim” ifadesini kullanarak şöyle devam eder:

³ Bu konuyu ilk haber yapan kişi Abdullah Kılıç olmuştur. Kılıç Habertürk gazetesinde yayımlanan (3 Ocak 2013) araştırma yazısına şöyle başlamaktadır. “Örtülü ödenegün nereye harcadığı dair belge tutma zorunluluğu bulunmamasına rağmen Menderes, tüm harcamaları Müsteşar Korur’dan kayıt altına almasını istemiş, şahsi harcamaları da kendi banka hesabından karşılanmasını emretmişti. Darbeden sonra evinde yapılan aramada, örtülü ödenek harcamalarının binlerce makbuzunun olduğu kahverengi bavul bulundu. Açılan bu bavulda, gizli tutulması gereken makbuz ve mektuplar da çıktı. İşte o belgelerden bazıları, örtülü ödenek davasına konu olan yazar ve sanatçılara yapılan yardımlardı. Sanatçılara yapılan yardımlarla ilgili makbuzların yanısıra, o sanatçıların Menderes’e yardım talebiyle yazdığı mektuplar da ortaya çıktı.” Bkz. Kılıç, 2003. Ayrıca bkz. Kırmıt, 2021; Gürbüz, 2014; Karaca, 2009 ve 2018.

“Benim yaptığımı yapanlara hükûmetler ve rejimler servetlerini ve nimetlerini yağdırır. Bütün bunlara karşı 15 bin lira zarar çarpıtılmış ve daha nice kasıt ve sabotaja karşı yalnız bırakılmış olarak sürünmekteyim. Haftalardır Ankara’nın bu hücre ve münzevi otelinde cinnnet buhranları içinde çırpınmaktayım. Bütün istediğim zarara birkaç bin zamlı 20 bin lira temininden ibarettir. Bunca muvaffakiyetten sonra uğratıldığım bu hal ve düştüğüm şeref kırıklığı hayatıma mal olabilir. (...) Artık Necip hakkında olmak mı olmamak mı kararı sizi de üzüntüden kurtaracak şekilde verilmeli ve bu iş bitirilmelidir. Ben kararlıyım ve her şeye razıyım.”

14 Ocak 1958 tarihinde ise “yalan söylemiyorum, mübelağa etmiyorum, rol oynamıyorum, edebiyat yapmıyorum...” diyerek örtülü ödenekten para talebini şu sözlerle dile getirir:

“Ben hastayım. Şekerliyim. Ayrıca çıldırmak üzereyim. Bütün hastane halime acıyor. Bu vaziyette emrin uzaması benim ölüme ve cinnete terk edilmem demektir. Başıma bir hal gelecek olursa Allah’a, Türk Milletine ve “Allah bir” diyenlere karşı hesap nasıl verecektir. Kadiri mutlakin üzerine yemin ederim ki yalan söylemiyorum, mübelağa etmiyorum, rol oynamıyorum, edebiyat yapmıyorum.”

14 Haziran 1958 tarihindeki mektubunda ise “10 bin lira lütfedilirse” diyerek ricada bulunur:

“Reklam ve sair ihtiyaçlarım için 10 bin lira lütfedilirse... Ayda 6 bin lirası tahsis olunursa... Akis, Kim, Form gibi mecmuacıklarla bütün muhalefet matbuatını saffikirle çürütücü, muazzam bir içtimai ve edebi, ideoloji, bina edici karalara ve yüreklere nüfuz edici bir mecmua kuracağıma emin olunabilir. Bu da olmazsa tam altı aydır bir tek yardım görmeyen beni vazife gününe kadar her ay muayyen ve mukarrer bir mikyas altında kurmaktan ve göz yaşları içinde yalnız ibadet ve mücerret eserler kaleme almaya terk etmekten başka iş kalmaz.”

Öte yandan hakkında yürütülen bazı davalar neticesinde 24 Haziran 1957 tarihinde tutuklanarak cezaevine konulan Necip Fazıl Kısakürek bu kez Başbakan Adnan Menderes’e bir mektup kaleme alarak zor durumda kalan eşi Neslihan Kısakürek’e yardım edilmesi ricasında bulunur (Karaca, 2009:135):

“Başvekile sadakatimden ve ona en küçük bir söz gelmesini istemeyişimden, şu anda elimde bir çanta, Hilton Oteli’ne gider gibi zindanın yolunu tutuyorum. Evimin iki günlük geçimi bile mevcut olmadığı için Muslih Fer vasıtasıyla bana tebliğ ettiğiniz 3 bin lira yardımın, Müsteşar beyin Ankara’ya döndüğü gün, hemen aşağıdaki adrese gönderilmesini hararet ve hassasiyetle rica ederim. En küçük tevhidim evimi aç bırakacağını arz eder ve ebedi bağlılık hislerimin Başvekil Beyefendiye iblağını istirham ederim. Daima dostunuz. Necip Fazıl.”

Necip Fazıl’ın Menderes’i idama götüren 27 Mayıs ihtilalinin liderliğini yapan Cemal Gürsel’e yazdığı mektup ise hayli düşündürücüdür:⁴

Pek Sayın Cemal Gürsel,

⁴ Bu mektup 15 Eylül 1968 tarihli Ekspres gazetesinde yayımlanmıştır. Bkz.Gürbüz, 2011 ve 2014.

Şu anda Balmumcu'da nezâret altında bulunuyorum. Hiçbir suçumun olmadığı kanaatindeyim. Ama beni suçlu görüyorsanız, ben sizden ve şanlı Türk Ordusu mensuplarından özür dilerim. Politikanın ne olduğunu artık anlamış bulunuyorum. Sizler en iyi müdâhaleyi yaparak güzel yurdumuzu kötü politikacılardan kurtardınız. Demokrat Parti kötü idâresiyle zaten bunu hak etmişti. Ben çok hastayım. Beni zindandan kurtarabilirsiniz. Esâsen nâmusum, şerefim üzerine yemin ederim ki, serbest kaldıktan sonra hayâtımın sonuna kadar politika ile ilgili hiçbir yazı yazmayacağım. Siz büyüklük gösterip de beni af edin, beni kurtarın, dâima sizlerin emrinde olacağım.
Necip Fazıl Kısakürek

IV. NECİP FAZIL'A NAZIM HİKMET'TEN AĞIR MEKTUP

Bugünkü adıyla Deniz Harp okulunda birlikte eğitim gördüler; Nazım Hikmet, Necip Fazıldan iki sınıf üstteydi. İkisi de Türk edebiyatının iki büyük kutup yıldızı olarak kabul edilir. Birisi sosyalist/komünist düşüncenin, diğer ise islâmcı ve muhafazakâr düşüncenin sempatizanları ve aktivistleri olarak yaşadılar ve hayata veda ettiler. Nazım Hikmet eski arkadaşı Necip Fazıl'ın iktidara yanaşması ve yalakalık yapması üzerine kendisine bir mektup yazar ve sitem eder:

“Sevgili Necip, ismin temiz demek, necib temiz demektir benden iyi bilirsin. Necip'i necis yapma. Sen en cihanşumül eserlerini beş parasız Paris sokaklarında dolanırken vermiş bir şairsin, cebin para para olacak diye ruhun pare pare olmasın. Bilirim kalemin kıvraktır lisanın çeviktir, bilirim üç satırda ruh üflersin kağıda, bilirim bir yazsan parçalarsın edebiyatın Çin Seddi'ni, o lisan-i mücerret dilinle Babali yokuşunun yollarını yalaman beni kahrediyor Necip.

Sevgili Necip, inandığın Allah'ın aşkına, o kudretli kalemini iktidara payanda yapacağım diye camii direğine çevirme, o kudretli kelimelerini üç kuruşa parselleme üç tanesi üç kuruş etmeyecek ciğersizlere. Sevgili Necip, elinde sur-u israfıl var, onu borazana çevirme. Eski dostun Nazım.⁵

Necip Fazıl Kısakürek bu mektuba her zamanki o güçlü cevheri-edebi kalemini kullanarak karşılık verir.⁶ Nazım Hikmet Necip Fazıl'ın o etkileyici şairlik ve yazarlığına takdirlerini sunarken, etik olmayan davranışını kınamıştır. Necip Fazıl'a “Büyük Doğu” ideali dediği İslamcılık adına para almasının doğru olmadığı eleştirisini yöneltmiştir.

Yassıada yargılamaları sırasında da Mahkeme heyeti Necip Fazıl Kısakürek'le ilgili şu kararı kayıtlara geçirmiştir:⁷

“... zamanında Atatürk'e hakaret eden bir zata örtülü ödenekten 100 bin liranın üzerinde maddi destek sağlamıştır. Halka ahlak dersi veren ve kumarhanelerde yakalanınca oralara observasyon için gittiğini iddia eden bu zatın Atatürk'e hakareten dolayı hapse girdiği sırada karısına örtülü ödenekten usulsüzce yardım yapılmıştır.”

Yassıada yargılamalarına da geçen bu bahise paralel olarak daha sonra gazeteci Uğur Mumcu yıllar sonra örtülü ödenek davasını da işleyen bir kitabında Necip Fazıl'ın iyi bir yazar olduğunu

⁵ Ran, N.H. 2014. Yaşamak Seni Sevmek Gibi, İstanbul: Yasın Yayıncılık, s. 172.

⁶ Necip Fazıl'ın mektubu ekte sunulmuştur.

⁷ Bu ifadeler Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi içerisinde yer almaktadır Özdemir ve Koçlar, 2021:264'den aktarılmıştır.

fakat, devlet kasasından paralar almaya tenezzül ederek kendisini ve kimliğini kirlettiğini yazar ve şu ifadeleri kullanır (Mumcu, 1996:87.):

“Necip Fazıl : - ‘Bana yapılan yardımlar üç safhayı kapsar. İlki, 1952'den itibaren Büyük Doğu Gazetesi dönemi, 1956'daki günlük gazete dönemi ve sonrasında hiçbir organizasyon olmaksızın bana peşin paralar halinde yapılan yardımlar (...) Necip Fazıl, şüphesiz iyi bir şairdir. Aynı zamanda bir Atatürk düşmanıdır, bu da kesindir. Necip Fazıl, örtülü ödenek kasasına bağlı bir İslamcı şairdir, bundan da şüphe yoktur. Dini yayın yap, parayı al; dünden bugüne ne değişti ki? Yalnızca kaldırımlar...Necip Fazıl Kısakürek, Atatürk'e düşman olarak bilinir. Bu konuda şüphe yoktur. Kısakürek, 5816 sayılı Atatürk Yasası gereğince İstanbul Toplu Basın Mahkemesi'nin 8.7.1981 tarih ve 1977/137 sayılı kararıyla mahkûm edilmiştir; bu karar, Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 17.2.1982 tarih ve 1982/13 esas, 1982/786 karar numaralı kararıyla onanmıştır.”

V. ÖRTÜLÜ ÖDENEK DAVASI ve PEYAMİ SAFA VAKASI

Peyami Safa (1899-1961) hiç şüphesiz Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının öne çıkan isimlerinden birisidir. Peyami Safa hikâye, roman, biyografi, deneme, eleştiri, fıkra gibi birçok eserler vermekle kalmamış; dil, edebiyat, felsefe, müzik, psikoloji, siyaset, sosyoloji ve tıp gibi farklı alanlarda yazılar kaleme almıştır. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* ve *Yalnızız* gibi eserleriyle tanınmış ve takdir edilmiştir. Peyami Safa edebiyat ustası olmasının ötesinde kişiliği, karakteri, kavgaları, mücadelesi, milliyetçiliği, muhafazakârlığı ve özet olarak dalgalı düşünceleri ile tartışmalı bir kişiliktir. Server Bedi takma adıyla para karşılığı birçok roman kaleme almıştır. Dönemin tanınmış edebiyatçılarından Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon gibi o da siyasete atılmak istemiştir. 1950 yılına gelindiğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Bursa milletvekili adayı olmuş fakat seçilememiştir. Peyami Safa zamanla CHP'den uzaklaşmış, Demokrat Parti'ye yanaşmıştır. 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra şahit olarak dinlendiği “Örtülü Ödenek Davası”nda DP iktidarından Türk Düşüncesi dergisini çıkardığı süreçte destek aldığını açıklamak zorunda kalmıştır. Darbeden sonra DP ile olan bağından dolayı eleştirilerin odağı hâline gelerek, Türk Dil Kurumu ve Türk Edebiyatçılar Birliği ile ilişkisi kesilmiştir.⁸

Necip Fazıl Kısakürek gibi Peyami Safa da Yassıada duruşmalarına şahit olarak davet edilir. Örtülü ödenekten yayınladığı Türk Düşüncesi Dergisi için para alan Peyami Safa'ya Başkan Başol, “neden bu para diğer gazetelere değil de size veriliyor?” diye sormuştur. Peyami Safa, bu soruya “Bu sualinizin muhatabı ben değilim ama ben olduğumu farz ederek cevap vereyim. Bu, memlekette yüksek aydın sınıfının muhtaç olduğu bir mecmuadır. Memleket hayrına çıkmaktadır.” şeklinde cevap verir.

Şahit olarak dinlendiği salonda diyalog şöyle devam eder:

Hâkim Başol - İddiaya göre DP'yi desteklemek için olacaktır ki örtülü ödenekten bu kadar yüksek bir ödeme yapılmış...

⁸ Gür, M. 2024. Peyami Safa (1899-1961) Atatürk Ansiklopedisi, [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/512/Peyami-Safa-\(1899-1961\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/512/Peyami-Safa-(1899-1961))

Peyami Safa - *Efendim bu mecmuada ben yedi sene bulundum. Bunun tek nüshasında iktidarı öven, müdafaa eden tek bir yazı yoktur.*

Hâkim Başol: *Yazılarınızla iktidarı destekliyor musunuz?*

Peyami Safa - *Bilakis en şiddetli hücumları ben yapmışımdır.*

Peyami Safa'nın şahit olarak dinlendiği salondaki şu sözler ise örtülü ödenek tarihine silinmeyecek ifadeler olarak dâhil olmuştur:

“Örtülü ödenekten bana Batı’da emsali olduğu gibi bir aylık ilim, sanat ve kültür dergisi çıkarmam için tesis ve abone ücreti olarak tediye yapılmıştır. Bu tediye 1952’den itibaren 8 sene zarfında peyderpey yapılmıştır.”⁹

Peyami Safa'nın sadece kurucusu olduğu dergi için değil eşinin yurt dışındaki tedavisi için para istediğine dair bir mektup da 27 Mayıs darbesinin ardından Müsteşar Korur'un evinde bulunmuştur. Safa mektubunda şöyle demektedir (Kılıç, 2003):

“Başvekil efendiyi rahatsız etmekten çekiniyorum. Bana olan teveccühünü kaybettiğim zannı ve endişesi içindeyim. (...) Bu müşkül durumumda bana yine bir kardeşlik yapmanı ve meseleyi münasip gördüğün kanaldan halletmeni ehemniyetle rica ederim.”

Tarihin garip cilvesi olsa gerek örtülü ödenekten dergileri ve kişisel ihtiyaçları için para talep eden Peyami Safa ile Necip Fazıl Kısakürek arasındaki söz dalaşını içeren mektuplar da gün ışığına çıkmıştır. Çok ilginç bir noktayı da unutmamak gerekir. Peyami Safa Cumhuriyet Halk Partisi'nden aday olmuş, fakat milletvekili seçilememiştir. Yine eski bir CHP milletvekili aday adayı olan Necip Fazıl Kısakürek Peyami Safa'ya şöyle yazmaktadır (Çelik, 2021):

“İsmi ve mevzusunu hatırlamak ve ele almaktan sadece midemizin bulandığı bir muharriri artık tebrik ederiz! Zira sabır ve tahammülümüz artık çakiçak olmuştur! Bu muharrir CHP'ye son defa bilmem ne müşaviri olan meşhur zat... Fena mı? Ayda 400 lira alacaktır. Ce.He.Pe. dostu gazetesinden de 5-600 lira kıvırdığına göre ayda en aşağı 1000 lira kazanacak demektir. Bu fanî dünyada fena mı?”

VI. SON SÖZ

Seyyid İbrahim Efendi: - *“...ben riyazet-keş değilim ki, arpa ekmeği yiyem ve mescidden ayrı yere varmam ki, merkep besliyem, arpa bize lazım olmaz.”*

Sadrâzam: - *“arpalık nâm-ı mücerret bir tabirdir ve illâ murad, huddam ve dervişleriniz mesarîfine sarf için meblâğ tayinidir.”¹⁰*

Necip Fazıl ve Peyami Safa'nın Türk edebiyatına yaptıkları katkılar asla küçümsenemez ve fazlasıyla takdire değerdir. Kaleme aldıkları şiirler, romanlar, hikâyeler kendini milliyetçi ve muhafazakâr olarak tanımlayan okuyucuları tarafından bugüne değin sevilmiş ve takip edilmiştir. Ancak her iki edebiyatçının portresinin gerisindeki sıra dışı ayrıntılar, tutarsızlıklar,

⁹ Peyami Safa Yassıasa Duruşmaları Esnasında Örtülü Ödenek Konusunda Şahit Sıfatıyla İfadesi”. Bkz. <https://www.fikriyat.com/webtv/edebiyat/peyami-safanin-ortulu-odenek-savunmasi> ; “Peyami Safa'nın Örtülü Ödenek Savunması”, Fikriyat, 4.06.2019.

¹⁰ Şu kaynaktan aktarıyoruz: Düzenli, 2016.

ideolojik saplantılar, siyasi bağlantılar maalesef onları dönemin ifadesiyle “düşük” bir konuma indirmiştir.

Bu yazıyı kaleme alan kişi “derin tarih” bilgisine sahip bir tarihçi değildir. Yazıyı kaleme alan yaklaşık yarım asırlık bir maliyecidir ve şu sorunun cevabını aramaktadır. Necip Fazıl bırakınız şahsi ve ailevi ihtiyaçları ya da zaruret beyanlarını nasıl olur da “Dava” adını verdiği bir gaye için; “... *mukaddesatçı, milliyetçi, Anadoluçu, ahlakçı bir idealin himayesi yolunda para aldım*” diyerek bu gayri ahlaki ilişkiye kılıf bulmaya çalışabilir? Bir insan ki, ulufe ve arpalıklar peşinde koşar, devlet makamındakilerine yalvar-yakar mektuplar yazar ve kendini küçük düşürür! Bir insan ki, din ve ahlak edebiyatını fevkalade ustalıkla yapar, fakat Şarkîkarahisarlı Seyyid İbrahim Efendi gibi bırakınız kendisine tevcih edilen parayı reddetmek, örtülü ödenekten para almak için kendini küçük düşürecek mektuplar kaleme alır! Peyami Safa’nın büyük edebiyatçılığına dair de sözümüz olamaz; fakat onun Cumhuriyet Halk Partisi’ne ve sonrasında Demokrat Parti’ye yakınlaşması dışında karakterindeki ikilemler ve çelişkiler onun edebiyatçılığına da maalesef gölge düşürmüştür. Nitekim Türk Dil Kurumu ve Türk Edebiyatçılar Birliği Peyami Safa’yı üyelikten azletmiştir.

Bu yazıdan acaba ne öğrendik? Gerçekten bu yazımız doğruyu ya da hakikati görmemize bir kapı aralar mı?

Cevap: Maalesef “izm”ler, “cılık” ve “çilik” gibi ideolojik ve teolojik virüslere kendilerini teslim etmiş zihinler için burada yazılanların bir kıymet-i harbiyesi yoktur!

Örtülü tarihimizin perdelerini açmak ve hakikati görmek acaba kimin umurundadır? Derin tarih eğer çarpıtılmaz ise gerçek tarihtir. Gerçek tarih ise ibretlik sahnelerle dopdoludur.

EKLER

EK-1 NECİP FAZIL KISAKÜREK’İN ÖRTÜLÜ ÖDENEKTEN PARA ALDIĞINA DAİR “BENİM GÖZÜMDEN MENDERES” ADINI TAŞIYAN KİTAPINDA YER ALAN AÇIKLAMALARI¹¹

Sual: -Örtülü ödenek vaziyetine ne dersiniz?

-Evet aldım. Alırken de bir rejim ve hükümet meddahlığı vazifesini üzerime almadım. Ben, Tanzimattan beri sükun edici oluşların köksüz olduğunu, hiçbir zaman Doğu ve Batı arası bir nefis muhasebesine yanaşmadığını ve mahsup sırrına varılmadığını, her kıymetin ruh ve kökünde, yani İslamda bulunduğunu ve aklımızı Batıdan devşirirken, ruhumuzu Doğuda tutmamız gerektiği üzerinde bütün bir dünya görüşü ve ideal savunucusuyum. İşte Adnan Beyde, Tanzimat’tan bu yana gelmiş sadrazamlar ve başvekiller arasında bu davayı tutmaya müstaid biricik insanı buldum ve yardımını davamın hakkı olarak kabul ettim. Bütün aldıklarımı, mücadelesini ettiğim yolda harcadım. Ve sade harcamakla kalmayıp evimdeki eski koltuk ve halılara kadar da bu uğurda satmaya mecbur oldum. Zira Adnan Beyin “bir kere başla da sonu gelir” diye ettiği her yardım, Demokrat Parti iktidarının manfi kutbu tarafından engellenince, kendisine bir ev yaptırılmaya başlanıp, birinci katı çıkmadan yüzüstü bırakılan bîçare gibi, elimdeki avucumdakini sarfetmeğe, üstelik müthiş bir borç altına girmeğe mahkûm oldum. Yani örtülü ödenekten bana verilen paralar, şahsıma bir şey getirmek yerine, benim bütün imkanlarımı yedi, bitirdi ve neyim varsa götürdü. Böyle ve Adnan Menderes, örtülü ödeneğiyle beni kullanmış değil, asıl ben onu idealim uğrunda kullanmaya teşebbüs etmiş, fakat iradesiz ve sabatsız karakteri yüzünden muvaffak olamamış bulunuyorum. Benim, bir dava uğrunda bir nevi vergi hakkıyla alabildiğim, reklam parasına bile yetmez, gülünç meblağlara karşılık, kendisinden milyonlar devşirip şimdi gözünü oymaya bakan, Büyük Doğu’yu örtülü ödenek beslemesi olmakla suçlayan ve hesap vermeğe davet edilmeyen bazı gazetelerin hali, masumluk ve ulviliğimizin ters tarafından mükemmel bir ifadesidir. İsterseniz bu gazetelerin hesabını yüksek huzurunuzda ortaya dökeyim.

-Hayır.

-Böyleyken huzurunuzda suçlu sıfatıyla oturan dünün Demokrat Parti Genel Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Başvekili Adnan Menderes’e, bize gösterdiği yarım, devamsız ve samimiyet derecesi belirsiz alakadan dolayı minnettar olduğumuzu ve böyle olmakta devam edeceğimizi bildirmek de vazifemdir.

Bu sahne karşısında, söyleyeceği bir şey olup olmadığı sorulan Adnan Menderes, bana uzaktan teşekkür dolu gözlerle bakarak, söyleyeceği sözü olmadığını bildirirken aynı suale mahut savcı, kürsüsünden hafifçe doğrularak, galerinin hayret bakışları karşısında şu cevabı verdi:

-Söyleyecek bir şey yok!

Örtülü ödenekten bana verilenleri 147.000 lira olarak tespit etmişlerdi. 1952’den 1960’a kadar, iki kere günlük, bir defa da haftalık gazete çıkarmam için verilen, üstelik en saf niyetle gazeteme ve davama tahsis ettiğim için yetersizliği yüzünde evimdeki baba mirası eşyayı da götüren ve beni çeneme kadar borca batıran para... Bu 147.000 liranın, üzerine oturup “tamamlanmadıkça bir şey yapamam!” diye onu tasarrufuma geçirmiş olsam ve kendimi

¹¹ Kısakürek, N.F. 2000. Benim Gözümde Menderes, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

pahalıya satmayı bilseydim, o zamanlar oturduğum köşkü bana yüzbin liraya satmaya kalkan ev sahibime “evet!” demekle, bugün, yine dava ve gayeme mahsus olmak üzere birkaç milyonluk bir servet sahibiydim. Bugün, Feneryolu’nda, Bağdat Caddesi üstünde, 5000 metre karelik bahçesiyle bu mülk 5 milyon lira değerindedir.

Fakat bende, gayem ve yolum bakımından mutlaka malik bulunmam gereken böyle bir malî ve ticarî şuurdan hiçbir zaman hiçbir eser olmadı; ve mukaddes hedefe yol açabilmek, bir köprübaşı tutabilmek için en yetersiz yardımlara razı olmak ve bu yüzden evimdeki eşyayı da kaybetmek ve borç denizinde boğulmak gibi bir vaziyet doğdu. Yani mahut 147.000, sırf İslamî gayeye yol bulabilmek için, olduğu gibi, pişirdiğim yemeğe gitti, üstelik cebimde ve kilerimdekileri de silip süpürdü.

İşte, davamın baş hakkı olarak aldığım ve bunu iftiharla ilan ettiğim, fakat başta Adnan Bey’den milyonlar çimlenip de sonradan onu vatan haini diye teşhir eden namus yoksunu gazetelere nispetle işimi bilemediğim, örtülü ödenek hikâyesi bütün içyüzü ve mahrem karakteriyle bundan ibarettir ve bu hikâye ve içyüzü bütün Büyük Doğu’cuların kavraması lazımdır.

EK-2: NECİP FAZIL KISAKÜREK’İN ÖRTÜLÜ ÖDENEKTEN PARA ALDIĞINA DAİR HÜCUM ve POLEMİK ADLI KİTAPINDAKİ AÇIKLAMALARI¹²

“Samimiyyi dalkavuktan, hakikiyi sahtekârdan, pazarlıksız vicdan orospusundan bir bakışta ayırt edici ve topyekûn Türk vatanının hasretini sezici bir zeka sahibi Adnan Menderes, Necip Fazıl’dan tek bir ivaz (karşılık) istemeksizin, ona malum hükümet kesesine ait hiçbir yol göstermeksizin, her iki tarafın (hükümet ve biz) hak bildiği ölçüler içinde birbirine karşı vazifeli olmasından daha ulvî ve tabîî hiçbir şey olamayacağı hükmüyle bizi teşebbüsümüzde muvaffak olmaya davet etti.

Hükümet reisinin daima uzaktan duyduğumuz inceliğini, hayalimizin bin kat üstünde olarak o derecede kemalli (olgun) bulduk ki, elinin altındaki “mesture” (örtülü) kasasıyla, malum hükümet kombinezonlarının bir idealist için çok ağır iklimine hiç uğratmadan, bizi, sırf tüccar kefaletiyle elde ettiğimiz zuhur imkânına en küçük şerefsizlik gölgesi düşürmemek hususunda âdeta teşvik ediyor sandık.

Zira, tam mânasıyla görüp anladığımız gerçek fikir adamı Adnan Menderes’in kıymet verdiği şey, bizim şahsımız değil, bizzat fikirdi; ve aynı Adnan Menderes, Cumhuriyet devri boyunca gelen bilcümle hükümet reislerinin aksine, parayla vicdan kiralayıcısı olmak küçüklüğünden münezzehti.

Zaten kiralık vicdan odaları pansiyonerleri ile bâtapu (satılık) vicdan sahipleri arasındaki farkı da, bu haysiyetle, tam müdrik (idrak eden) bulunuyordu.

Kendilerinden, borcumuzu ödeyebilmek üzere, annemizin sütü kadar helalinden hakkımız olarak (Türk milletini ifadede nice basın örnekleri üvey çocuk bile değildir) resmî ilan istedik; ve talebimizin dikkatle dinlenmiş ve belki de derûni (içsel) bir hükme vardırılmış olmasından başka hiçbir mukabeleye (karşılık) şahit olmadık.

İmdi, yine haberiniz olsun:

¹² Kısakürek, N.F. 2009. Hücum ve Polemik, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Sadece hak, hakka istidat (yetkinlik) ve üstün idrak bakımından Adnan Menderes'i kara sevda ile sevmeye namzet (aday) bir eşikte bulunuyoruz!

Ve onu, yekpâre ve tek zerre kadar fedakârlık kabul etmez dâvâ ve hakikat ölçümüne yakın gördüğümüz nispette, şiddetle, hararetle, zevkle, aşkla, samimiyetle tutmak emelini besliyoruz!

Bu, dâvâmız için öyle bir zaferdir ki, değil mukabilinde (karşılığında) bir şey almak, nemiz varsa kendisine bağışlamakla mükellefiz!

Dikkat edin, efendiler! Biz "Allah" diyen ve demeye yakın görünen her ferdin ayağını öpmekle mükellefiz!

EK-3: NAZİM HİKMET RAN ve NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN MEKTUPLAŞMALARI¹³

Nazım Hikmet'in Mektubu¹⁴

"Sevgili Necip, ismin temiz demek, necîb temiz demektir benden iyi bilirsin. Necip'i necis yapma. Sen en cihanşumûl eserlerini beş parasız Paris sokaklarında dolanırken vermiş bir şairsin, cebin para para olacak diye ruhun pare pare olmasın. Bilirim kalemin kıvraktır lisanın çeviktir, bilirim üç satırda ruh üflersin kağıda, bilirim bir yazsan parçalarsın edebiyatın Çin Seddi'ni, o lisan-i mücerret dilinle Babali yokuşunun yollarını yalaman beni kahrediyor Necip.

Sevgili Necip, inandığın Allah'ın aşkına, o kudretli kalemini iktidara payanda yapacağım diye camii direğine çevirme, o kudretli kelimelerini üç kuruşa parselleme üç tanesi üç kuruş etmeyecek ciğersizlere. Sevgili Necip, elinde sur-u israfıl var, onu borazana çevirme.

Eski dostun
Nazım.

Necip Fazıl'ın Nazım Hikmet'e Cevabi Mektubu

Nâzım Hikmet!

Nafîle çabalıyorsun. Sana kızmıyorum. Kızmayacağım.

Hiç bir operatör, ameliyat masasından kendisini yumruklayan kanserliye, hiç bir gardiyan, parmaklığı içinden kendisine deli diye bağırın çılgına, hiç bir hâkim darağacı önünde küfürler savuran mahkûma kıyamaz.

Ben kendimi, ne kanser operatörü, ne deli gardiyanı, ne de ağır ceza hâkimi şeklinde görmüyorum. Fakat görüyorum ki her hareketim, seninle hiç de alâkadar olmadığı halde, ciğerine neşter gibi saplanıyor, seni delilerin parmaklığı gibi bir azap çerçevesine hapsediyor

¹³ Kısakürek, N. F. 1936. İlk ve Son Hitap (Nazım Hikmet'e), 11 Nisan 1936, Büyük Doğu Yayınları. s.33. Şu kaynaktan aktarıldı: Necip Fazıl, Hücum ve Polemik, 8. Basım, Büyük Doğu Yay., İstanbul 2020, s. 18-21.

¹⁴ Nazım Hikmet'in bu mektubu 1936 yılında Varlık Dergisi'nde yayınlanmıştır. Bkz. Ran, N.H. 2014. Yaşamak Seni Sevmek Gibi, İstanbul: Yasın Yayıncılık, s. 172.

ve başının üstünde ip varmış gibi kudurtuyor. Beni, doktor, gardiyan ve hâkim şeklinde gören sensin! Senin bu halini sezer sezmez artık sana kızmıyorum. Merhamet ediyorum.

Sanma ki ben öfke kabiliyetini kaybetmiş bir adamım. İnsan başıyla fare kafasını birbirinden ayıran tek hassa, bence fikir öfkesidir. Bir hiç için ölçüsüz öfkeler duyacak kadar alıngan ve hassas bir mizaç taşıdığımı sen de bilirsin. Fakat bu öfke, iyi kötü bir kudreti, bir şahsiyeti, bir mesuliyeti kalmış insanlara ve hadiselere karşıdır. Sen mazursun.

Çünkü iflâs nedir, onu bütün hacmiyle idrak ettin.

O kadar yalnızsın ki, etrafında bir sürü (namı müstear) dan başka kimse yok. O kadar konuşulmuyorsun ki, isminden ancak kendi (namı müstear) ların bahsediyor. Eskiden herkesin dilinde bir problem gibi gezinmeyi tercih eder ve bir dedikoduya, bir ankete doğrudan doğruya iştirak etmeyi Greta Garbo esrarına aykırı bulurdun. Şimdi bir yerde anket oldu mu, kıymeti ve seviyesi nedir, hiç düşünmeden, kapısı önünde aç biilâç bekleyen yedi sekiz kişinin başına en evvel sen geçiyorsun ve sıranı kaybetmemek için kim bilir nelere baş vuruyorsun? Fıkraların baş sahifelerden moda sahifelerine atılıyor, gene yazıyorsun. Hatırlanmak şartı ile ne hakaretlere razı değilsin? Tükürüğü bile uzun zaman gıda edindin. Şimdi o da yok. Bir zamanlar, şiirlerinde (kıllı ve kalın) olduğunu ilân ettiğin sarışın ve pembe ensenden, şunun bunun tokat izleri bile uçmuş. Zaman seni değil, yüz karalarını bile götürmüş. Ne hazin bir manzaran var. Akşamları, Beyoğlu sokaklarında, yüzlerinde kalın bir duvak, ayaklarında bir çift siyah bot, ellerinde köpek başlı bir şemsiye, ağır ağır geçen sabık Rum aşüfteleri bile senin kadar merhamete şayan değildir. Artık nefret vermiyorsun. Zamanın hainliği önünde insanları tefekkür ve merhamete çağırıyorsun.

Bundan bir kaç ay evvel Bâbîâlîde, Ştaynburg lokantasında seninle şöyle konuşmadık mı:

Ben - Gazetelere yazdığın bu fıkraları nasıl yazıyorsun, bu kadar adileşmeye nasıl tahammül ediyorsun?

Sen - Ne yapayım, ekmek paramı kazanıyorum. Başka ne yapabilirim?

Ben - Kendinden ve haysiyetinden bu kadar fedakârlık edeceğine niçin potin boyacılığı etmeyi tercih etmiyorsun?

Sen - Potin boyacılığı etsem, bir şey zannederler de beni bu işten men ederler.

Kendisini bu kadar saçma bir mazeretle teselli ediveren, hakikatte tesellisi olmayan seninle görüyorsun ki ben hiç bir gün kavga etmedim. Sana selâm verdim. Sana acıdım. Bu kadar düşmene -acısını ben duyuyormuşum gibi- razı olmadım.

Şimdi bana -tam da senden bekliyebileceğim bir tarzda- çatıyorsun. Devlet günlerinde seni rakip diye almaya tenezzül etmeyen adam, bu perişan halinde sana nasıl tenezzül eder? Artık sen benim gözümde hiçbir şeyi temsil etmiyorsun. Ne hokkabaz şiirini, ne işporta komünizmanı, ne hile ustalığını, ne 24 saatlık reklâm açık gözlülüğünü... Senin nene mukabele edeyim?

Aynı ideoloji içinde vaktiyle sarmaş dolaş olduğun ve içlerinde fikirlerine taban tabana zıt olmama rağmen konuşulabilecek insanlar bulduğum gruplar, yani sana benden daha yakın

zümreler bile seni, fikir ve sanat âdiliğinin, dolandırıcılığının prototipi diye gösteriyorlar. Bana ne düşer?

İşte açıkça söylüyorum: Ben senin kâbusun, geceleri uykuna giren umacın, her an yokluğunu hissettiren şeytanınım. Sana acıyorum. Fakat elimden ne gelir?

Çektiğin yokluk ıstırabına hürmeten, sana vaktile vermediğim şerefi veriyorum. Seninle ilk ve son defa olarak konuşuyorum. Fakat hepsi bu kadar. Dediğim gibi sen, bence artık mazursun. Seni affediyorum ve ne yapsan affedeceğim. Bu vaade güvenerek istediğini yap! Sakın bu fırsatı kullanmamazlık etme!

Yalnız bil ki, sönmüş ve pörsümüş hüviyetine, o kadar muhtaç olduğun ve elde etmek için ne yapacağını bilemediğin hayatı nefhedemiyeceğim. Ölü diriltmek ve müflis kurtarmaktan âcizim.

Benim hakkımda, içinde hapsettiğin şeylerin hacmini bilmiyorum. Rivayete göre üç perdelik bir piyes, rivayete göre bir roman...

Fakat sana karşı hiçbir taktiği kalmamış adamın, bütün bir samimiyet ve açıklıkla içini tasfiye etmesine rağmen söyleyebileceği her şey ve sırf sana hitap etmekle düşebileceği bayağılık burada toptan ve ebediyen nihayete eriyor.

İşte görüp göreceğin rahmet!
Necip Fazıl Kısakürek (11 Nisan 1936)

Kaynakça

Ciner, Ş. 2018. Mesture, İstanbul, Asi Kitap.

Çelik, M.M. 2021. "Bir Tereddüdün Portresi: Peyami Safa", Independent Türkçe.
<https://www.indyturk.com/node/374026/k%C3%BClt%C3%BCr/bir-teredd%C3%BCd%C3%BCn-portresi-peyami-safa>

Düzenli, Y. 2016. "Ulûfe", "arpalıklar" ve "hazine yemliğı"nin dayanılmaz çekiciliğı veya "danışmanlara ne danışılır?", Türkiye Yazarlar Birliğı, 4.05.2016.
<https://www.tyb.org.tr/yahya-duzenli-ulufe-arpaliklar-ve-hazine-yemliginin-dayanilmaz-cekiciligi-veya-danism-25116h.htm>

Gür, M. 2024. Peyami Safa (1899-1961) Atatürk Ansiklopedisi,
[https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/512/Peyami-Safa-\(1899-1961\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/512/Peyami-Safa-(1899-1961))

Gürbüz, C. 2011. "Necip Fazıl'ın Belgeli Ayıpları", Yeniçağ Gazetesi, 6 Aralık 2011.
<https://www.yenicaggazetesi.com/necip-fazilin-belgeli-ayiplari-371143h.htm>

Gürbüz, C. 2014. "Necip Fazıl'ın Şahitli İspatlı Ayıpları ve Ayıplı Kerameti", Bayburt Postası, 4.12.2014. <https://www.bayburtpostasi.com.tr/necip-fazilin-sahitli-ispatli-ayiplari-ve-ayipli-kerameti>

Karaca, A. 2009. Mektuplarla ve Belgelerle Necip Fazıl Adnan Menderes İlişkisi, Ankara, İstanbul, Lotus Yayınevi.

Karaca, N. 2018. Necip Fazıl'dan Menderes'e Mektuplar, İstanbul: Kopernik Kitap.

Kılıç, A. 2013. Necip Fazıl'ın Adnan Menderes'e Yazdığı Mektuplar, Habertürk Gazetesi,, 3 Ocak 2013.

Kırmıt, Ö. F. 2021. “Necip Fazıl Kısakürek’in Adnan Menderes ile Olan İlişkileri”, Mukaddime, 12/2. s. 347-379.

Kısakürek, N.F. 2000. Benim Gözümde Menderes, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Kısakürek, N.F. 2009. Hücum ve Polemik, İstanbul: Büyük Doğu

Kısakürek, N. F. 1936. İlk ve Son Hitap (Nazım Hikmet'e), 11 Nisan 1936, Büyük Doğu Yayınları. s.33. Şu kaynaktan aktarıldı: Necip Fazıl, Hücum ve Polemik, 8. Basım, Büyük Doğu Yay., İstanbul 2020, s. 18-21

Özdurğun, Y., & Koçlar, B. 2021. “Yassıada’da Örtülü Ödenek Davası: Basın ve Resmî Kurumlara Yapılan Harcamalar”. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları (40), 251-278.

Özkan, T. 1996. Parsadan Hikâyesi: Cumhuriyet Tarihindeki Örtülü Ödenek Yolsuzlukları, İstanbul, Ad Yayıncılık.

Ran, N.H. 2014. Yaşamak Seni Sevmek Gibi, İstanbul: Yasın Yayıncılık.

Şen, E. 2007. Belgelerin Dilinden Yassıada'nın Karakutusu, İstanbul: Zaman Kitap.

Yalçın, S. 2019. Efendi, Beyaz Türklerin Büyük Sırrı, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.; Topuz, H. 2018. Türk Basın Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.